

УДК 336.14

JEL H61

DOI 10.32782/2786-765X/2025-9-38

Хоменко І.О.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0839-4636>

Бабич Л.М.

кандидат економічних, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Національний транспортний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1602-929X>

Давиденко С.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління та бізнес-адміністрування,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0888-1941>

БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Статтю присвячено вдосконаленню бюджетного планування в напрямку всебічного обґрунтування наукових підходів та бюджетних засобів щодо практичного їх застосування в умовах невизначеності сучасного стану щодо можливостей невідкладного економічного відновлення та забезпечення нормального середовища для сталого розвитку економіки України. В ході дослідження проаналізовано динаміку рівня перерозподілу ВВП через Зведений бюджет та номінального приросту ВВП і доходів Зведеного бюджету України протягом 2014-2024 років. Проведено оцінку структури доходів та видатків Зведеного бюджету України. Встановлено, що з метою мобілізації власних фінансових джерел і забезпечення на цій основі ефективного функціонування публічних фінансів пріоритетним напрямом державного управління має стати розробка дієвих заходів з удосконалення бюджетного планування.

Ключові слова: бюджетне планування, державне управління, фінансування, бюджет, публічні фінанси, сталий розвиток.

Постановка проблеми. Формування суспільних відносин дедалі активніше супроводжується створенням нових соціально-економічних умов, спрямованих на посилення вимог суспільства щодо організації ефективної бюджетної системи на тлі формування обґрунтованих та реалістичних прогнозів. В цьому аспекті бюджетне планування, як науково-обґрунтований процес визначення на перспективу обсягів і джерел формування та напрямів використання грошових коштів бюджетних фондів країни, надає широкі можливості не лише у забезпеченні збалансованості бюджетної системи, а й безпосередньо в управлінні соціально-економічними процесами на всіх рівнях цієї системи по кожному бюджетному періоду. Враховуючи, що зведений бюджет є провідною ланкою публічних фінансів, бюджетне планування набуває особливого значення як у перехідний від воєнного стану період, так і в умовах повоєнної

відбудови економіки України, ставлячи за кінцеву мету забезпечення сталого суспільного розвитку. Все зазначене вказує на актуальність питань щодо подальших пошуків досконалих, адаптованих до нових економічних умов, бюджетних засобів в системі вітчизняного бюджетного планування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань щодо бюджетного планування, як провідної складової бюджетного процесу в Україні, проводились у ряді наукових досліджень, зокрема, такими фахівцями у царині економічної науки як Богдан Т. [1], Вдовічен А. [2], Гриценко Л. [3], Дем'янишин В. [4] Тарасюк М. [5], Чугунов І. [6] та ін.

Проте, визнання об'єктивних передумов щодо формування обґрунтованих на основі сучасних методів та правдивої офіційної інформації реалістичних прогнозів з обсягів бюджетних фондів країни та напрямів їх ефективного використання вимагає подальших

наукових досліджень стосовно створення дієвих, адаптованих до нових економічних умов, засобів вітчизняного бюджетного планування.

Мета статті: формування науково-теоретичних засад бюджетного планування в контексті забезпечення сталого розвитку України у воєнний період.

Виклад основного матеріалу дослідження. В широкому розумінні бюджетне планування характеризує систему бюджетних відносин, що виникають в процесі перерозподілу і вторинного розподілу валового внутрішнього продукту, та які безпосередньо пов'язані з формуванням і використанням коштів грошових фондів в системі бюджетів України. Це означає, що в процесі бюджетного планування згідно з прогнозами соціально-економічного розвитку та разом із підтриманням відповідних зв'язків з підприємствами різних форм власності, що беруть участь у первинному розподілі валового внутрішнього продукту, забезпечуються необхідні на той чи інший період фінансові пропорції на стадії вторинного розподілу, коли формуються доходи бюджетів.

Зрозуміло, що об'єктом бюджетного планування є ресурси бюджетів України, а суб'єктами в системі бюджетного планування – органи державної влади й управління та органи місцевого самоврядування.

До основних завдань сучасного бюджетного планування можна, зокрема, віднести обґрунтування пріоритетних напрямів спрямування бюджетних ресурсів на основі визначення поточних, середньо- та довгострокових цілей бюджетної політики з врахуванням рівня та особливостей соціально-економічного розвитку країни та забезпечення взаємоузгодження надходжень з видатками та кредитуванням державного і місцевих бюджетів. Окрім основних завдань бюджетного планування заслуговує на увагу підтримка виконання важливих загально-економічних завдань, що пов'язуються з необхідністю вдосконалення податкової і митної політики як провідної складової бюджетної політики у забезпеченні повноти та своєчасності надходжень бюджетних коштів до різних видів бюджетів, з необхідністю досягнення найвищої ефективності у розподілі бюджетних ресурсів через систему видатків для надання громадянам послуг, що істотно впливають на рівень їх добробуту і якість життя.

В сучасних складних економічних обставинах через ведення воєнних дій сусідньою країною на території України, коли на тлі економічних виникають суттєві екологічні та демографічні проблеми, а майже третина населення уже знаходиться в стані бідності, грошові кошти фондів бюджетів залишаються

для багатьох категорій громадян важливим і чи не єдиним джерелом матеріального забезпечення та отримання першочергових необхідних соціальних послуг, що, без сумніву, вказує на сучасне оцінювання ролі бюджету України як ефективного засобу макроекономічного регулювання у вирішенні нагальних суспільних питань, що тісно взаємодіють з глобальними пріоритетами та світовими прагненнями щодо реалізації Цілей сталого розвитку (ЦСР) [7]. При чому можна вважати, що більшість із 17 ЦСР, а це такі, що пов'язуються з подоланням бідності, голоду, забезпеченням якісної освіти та здорового способу життя, створення умов для продуктивної зайнятості та інноваційного економічного розвитку разом із забезпеченням раціонального використання природних ресурсів і покращенням кліматичних умов, є такими, що можуть компетентно вирішуватися завдяки раціональним розподільчим процесам ВВП через доходи Зведеного бюджету України. Проте, на практиці в Україні процеси узгодження цілей сталого розвитку із цілями, завданнями та очікуваними результатами державних стратегій і програм розвитку реалізується досить повільно. Експерти зазначають, що хоча близько 2/3 ЦСР загалом інкорпоровано у державні довгострокові документи, проте низка завдань сталого розвитку відсутня у таких документах або ж відсутні плани щодо їх реалізації [8]. Зауважимо, що згідно указу Президента України, ЦСР мають бути орієнтирами для розроблення проєктів прогнозних і програмних документів, нормативно-правових актів, серед яких, безперечно, чільне місце займають бюджетні плани [9].

Паралельно коштами державного бюджету необхідно вирішувати і таке надто важливе в умовах сьогодення питання, як фінансове забезпечення потреб економіки в умовах воєнного часу на оборону і безпеку країни.

В процесі бюджетного планування визначається рівень впливу екзогенних та ендогенних чинників, можливі протиріччя і диспропорції, а також надається оцінка щодо тенденцій та структурних співвідношень при формуванні бюджету країни, як об'єкта планування. Слід враховувати, що бюджетне планування є основою для прийняття обґрунтованих рішень у контексті державного регулювання соціально-економічних процесів в напрямі забезпечення сталого економічного розвитку.

Проте, не дивлячись на внесення кардинальних змін щодо організації бюджетного планування, чіткого визначення поняття цієї важливої фінансової категорії у бюджетному законодавстві не наводиться, в той час як продовження часового горизонту бюджетного

планування змінює його зміст і роль у системі фінансово-економічного регулювання суспільних процесів. До того ж, середньострокові бюджетні плани, розроблені шляхом програмно-цільового моделювання майбутніх бюджетних надходжень і витрат з врахуванням макроекономічних та інших припущень, виступають ефективним інструментом щодо впливу на розвиток суспільних відносин. Це вказує на необхідність обґрунтування економічного змісту бюджетного планування з відповідним відображенням його сутності та основної мети в економічних умовах повоєнного періоду. На цій основі з урахуванням взаємозв'язку між завданнями податкової і бюджетної політики і мають обґрунтовуватися принципи управління державними фінансовими ресурсами для забезпечення макроекономічної стабільності та сталого економічного розвитку.

Вочевидь, бюджетне планування має ґрунтуватися на чітких організаційних засадах для отримання достовірних прогнозних параметрів бюджету, незалежно від політичного втручання у бюджетний процес на стадії формування Бюджетної декларації [10], розгляду і затвердження Державного, а далі і місцевих бюджетів України.

Важливим є розуміння взаємозалежності бюджетного та загалом макроекономічного планування і прогнозування. З одного боку, планування бюджету має розроблятися «зверху-вниз», тобто на основі макропрогнозів, а з іншого – як зазначають експерти, саме за результатами бюджетного прогнозування мають формуватися документи щодо стратегії державного розвитку на довго-, середньо- та короткострокові періоди, зокрема, прогнози соціально-економічного розвитку України, її регіонів та територіальних громад [5, с. 23].

Такий підхід є зрозумілим, адже, характерною особливістю бюджетного планування та

визначальним його показником є частка перерозподілу ВВП через Зведений бюджет України. А це означає, що чим вищий рівень централізації фінансових ресурсів для виконання завдань і функцій органів державної та місцевої влади, тим більший вплив держави на економічний розвиток та соціальну сферу. На рис. 1 (а) наведена динаміка співвідношення доходів Зведеного бюджету та ВВП України у 2014–2024 рр.

Наведені дані щодо перерозподілу ВВП через доходи зведеного бюджету вказують, що, зокрема, упродовж 2014–2021 рр. утримувався достатньо стабільний рівень доходів бюджету відносно ВВП, частка якого складала від 28,7% у 2014 р. до 34,1% у 2017 р. Така централізація достатньо поширена у багатьох країнах світу, особливо тих, що реалізують соціально орієнтовану модель розвитку. Суттєве підвищення частки перерозподілу ВВП через бюджет країни відбулось у 2022–2024 рр. – до 44,7% та 47,5% відповідно. Ключовим фактором впливу стали повномасштабні воєнні дії на території України, що призвело до різкого падіння ВВП при нарощенні обсягів доходів бюджету: у 2022 році номінальний обсяг ВВП у фактичних цінах скоротився на 10% (до 4,9 трлн грн проти 5,5 трлн грн у 2021р.), тоді як доходи бюджету навпаки зросли у номінальному вимірі на +32,1% (до 2,2 трлн грн проти 1,7 трлн грн у 2021 р.) (див. рис.1 (б)). У 2023–2024 рр. темпи приросту номінального ВВП та доходів зведеного бюджету були більш співставними, проте, якщо у 2023 р. бюджетні доходи зростали швидше, ніж ВВП (на 41,3% проти 33,1% відповідно), то у 2024 р. очікувані обсяги приросту ВВП (18,4%) дещо перевищували фактичний приріст доходів зведеного бюджету (15,6%). А, враховуючи ефекти меншої бази для оцінки зростання ВВП (внаслідок падіння у 2022 р.),

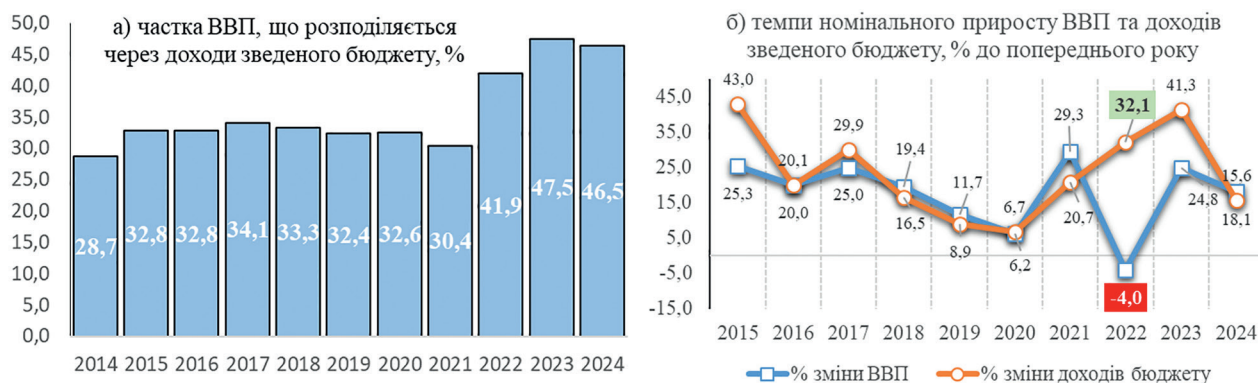

Рис. 1. Динаміка рівня перерозподілу ВВП через Зведений бюджет (а) та номінального приросту ВВП і доходів Зведеного бюджету України (б) в 2014–2024 рр., %

Джерело: розроблено за [11, 12]

у 2023–2024 рр. майже половина обсягу ВВП перерозподілялось через Зведений бюджет України.

Війна обумовила суттєву структурну трансформацію як доходів, так і видатків бюджету через необхідність нарощування обсягів фінансування оборонної галузі, а, значить, і забезпечення необхідного для цього поповнення доходів. Якщо у 2020–2021 рр. доходи бюджету країни на понад 80% забезпечувались за рахунок податкових надходжень (82,6% та 87,5% відповідно), то з 2022 р. зросла роль нефіскальних джерел доходів (рис 2.)

Так, у 2022 р. податкові надходження забезпечували 61,2% доходів зведеного бюджету, а офіційні трансферти від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ забезпечували 21,9% усіх доходів. Частка ж неподаткових надходжень відповідала рівню 2020 р. і складала 16,8% (17% у 2020 р.). У 2023 р. відбулись ще більш відчутні структурні зміни: податкові надходження скоротились – до 52,8% у складі доходів зведеного бюджету, в той час як неподаткові надходження та офіційні трансферти формували доходну частину відповідно на: 33,1%, та 14%. У 2024 р. відбулось певне відновлення вагомості податкових надходжень у формуванні доходів до 58,2%.

Такі визначальні структурні перетворення підкреслюють важливість системного та зваженого підходу до управління публічними фінансами через забезпечення належного рівня планування всіх видів бюджетів у складі бюджетної системи України. Таким чином, за основу при бюджетному плануванні доходів зведеного бюджету слід вбачати податкові надходження, а основним джерелом їх формування, як і доходної частини бюджету

загалом, незмінно залишається валовий внутрішній продукт України.

Правильно змодельовані в процесі бюджетного планування доходи зведеного бюджету визначають можливості фінансування видатків бюджету як відповідно сформованих коштів, що спрямовуються на виконання бюджетних програм, передбачених відповідним бюджетом.

В умовах воєнного стану та складної економічної ситуації в Україні Уряду вдалося акумулювати достатній обсяг ресурсу задля забезпечення фінансування пріоритетних видатків на національну безпеку і оборону, здійснення найнеобхідніших соціальних, гуманітарних видатків, спрямованих на підтримку життєдіяльності населення та на підтримку внутрішньо переміщених осіб, забезпечення роботи критичної інфраструктури, а також на ліквідацію наслідків збройної агресії.

В умовах продовження бойових дій фінансування видатків на забезпечення потреб для безпеки і оборони країни стало основним пріоритетом у здійсненні видатків бюджету.

Структура видатків Зведеного бюджету України наведена на рис. 3. Так, якщо у 2021 р. основними напрямками бюджетних видатків були соціальний захист та соціальне забезпечення (20%) а також освіта (17%), економічна діяльність (16%), загальнодержавні функції (14%), охорона здоров'я (11%), а на сектор безпеки спрямовувалось лише 16%, з яких 7% – на оборону та 9% – на громадський порядок і безпеку, то у 2024 р. на сектор безпеки вже спрямовується понад 60% видатків зведеного бюджету, з яких 47% – на оборону і 14% – на громадський порядок і безпеку.

Водночас, на соціальну сферу бюджетні видатки скоротились більш як удвічі, тобто,

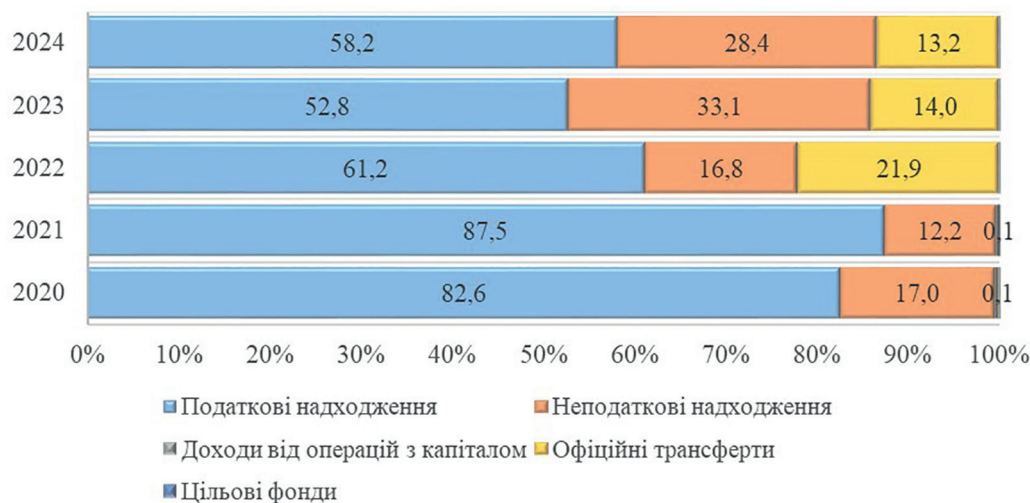

Рис. 2. Структура доходів Зведеного бюджету України у 2020–2024 рр., %

Джерело: розроблено за [11]

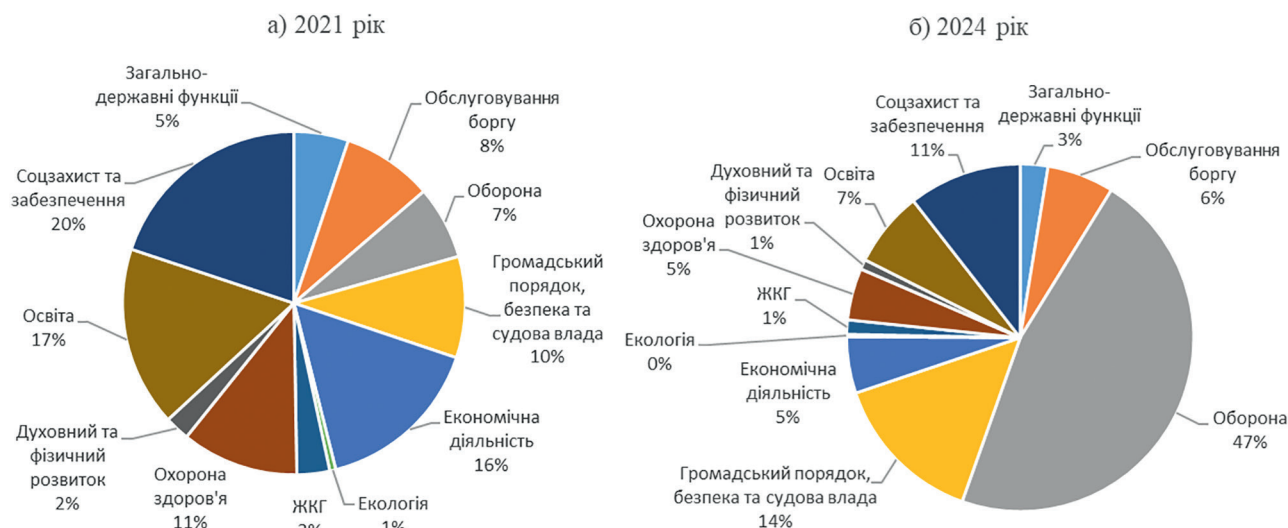

Рис. 3. Структура видатків та кредитування за функціональною класифікацією Зведеного бюджету України у 2021р. (а) та у 2024 р. (б), %

Джерело: розроблено за [11]

видатки на поточні потреби почали суттєво зростати.

Результати виконання зведеного та місцевих бюджетів, зокрема, за доходами в період 2020–2023 рр. вказують на певне недовиконання показників. Принагідно, стосовно місцевих бюджетів можна першочергово відмітити, що планові показники за доходами були виконані лише у 2021 році, в той час як у 2022 році недовиконання доходів у зв'язку із зрозумілими причинами було найсуттєвішим, і становило 6,3%.

Виконання вже уточнених показників бюджетів багато в чому визначалось і характером розподільчих процесів у складі бюджетної системи. Так, зокрема, у 2024 році доходи місцевих бюджетів у складі зведеного бюджету складали тільки 21,5%, тобто близько п'ятої частини їх загального обсягу. І на наступні три бюджетні роки суттєвих структурних змін не передбачається, що вказує на збереження надмірного централізованого забезпечення при формуванні всіх складових Зведеного бюджету України. З одного боку, такий підхід можна вважати виправданим в умовах війни, коли економіка зазнала масштабних руйнівних наслідків, а збалансованість публічних фінансів забезпечувалась, передусім, трансфертами із США, провідних країн ЄС та світу, тому кошти акумулювались переважно в центральному бюджеті країни.

На сьогодні, з огляду на ще невизначену ситуацію і щодо закінчення воєнних дій, і стосовно подальшої фінансової підтримки з боку країн-партнерів, важливим напрямком є створення необхідних умов для забезпечення економічного розвитку України у повоєнний

період. Тому на макрорівні, виходячи з пріоритетів, що визначені в Бюджетній декларації на 2025–2027 роки, одним з першочергових завдань слід розглядати розробку дієвих заходів з удосконалення бюджетного планування з метою мобілізації власних фінансових джерел і забезпечення на цій основі ефективного функціонування публічних фінансів.

З огляду на визначені пріоритетні спрямування, видається за доцільне реалізувати і актуальні для умов повоєнного періоду ряд пріоритетних завдань щодо удосконалення бюджетного планування в Україні. Зокрема, серед них основними, на нашу думку, слід вважати: застосування гнучкої системи фінансальних правил (орієнтирів) в умовах воєнного та повоєнного стану; забезпечення через бюджетне планування ефективного збалансування оборонної, соціальної та економічної функцій держави; удосконалення підходів до прогнозування та планування окремих статей доходів, передовсім, за бюджетоутворюючими податками місцевих бюджетів.

Головне ж, що вже на сьогодні та в найближчі повоєнні часи постає питання раціонального фінансового забезпечення та збалансування бюджетів усіх рівнів для виконання завдань і функцій держави щодо соціально-економічного відновлення і подальшого розвитку України. Тут неодмінно слід враховувати рівень податкоспроможності місцевих бюджетів, який для більшості з них є далеким від бажаного, адже нині понад три чверті місцевих бюджетів (1009 з 1329 територіальних громад) є дотаційними [11].

З огляду на те, що майже 80% загальної кількості територіальних громад мають низький

і помірний рівень податкоспроможності, тобто нижчий за середній по Україні, більшість територіальних громад все ж потребуватимуть від держави додаткових трансфертів для збалансування власного ресурсного базису і можливостей виконувати свої функції і пов'язані з ними завдання. Тому з метою посилення бюджетного планування в системі збалансованості міжбюджетних відносин у повоєнний період пропонуються реалізувати основні пріоритетні завдання, до яких слід першочергово віднести наступні:

- визначення та закріплення у нормативно-правових та програмних документах параметрів мінімальної межі бюджетної децентралізації;
- забезпечення більшої фінансової спроможності територіальних громад через розширення переліку податків та інших джерел формування доходів, закріплених за місцевими бюджетами;
- оптимізація застосування реверсних дотацій при проведенні бюджетних вирівнювань.

Всі вказані пропозиції дають підстави для реалізації головної мети бюджетного планування, як дієвого управлінського інструменту, що полягає у забезпеченні проведення збалансованої бюджетної політики за провідними напрямками, що концентруються на ефективному формуванні і використанні бюджетних коштів для соціально-економічного відновлення і розвитку України у повоєнний період.

Попри те, що в сучасних умовах економічної невизначеності важко отримувати високоточні прогнози доходів з огляду на значну макроекономічну нестабільність, непевну достовірність даних щодо податкового обліку, все ж навіть в умовах воєнного стану відбувається внесення змін в системі оподаткування, зокрема йдеться про нещодавні збільшення розміру ставки воєнного збору з 1,5% до 5% та розміру податку на прибуток з 18% до 25% щодо установ фінансового сектору. Це вказує, що за відносно короткий проміжок часу важливо запровадити надійну і прозору систему прогнозування бюджетних надходжень, забезпечену висококваліфікованим персоналом, що має відповідну фахову підготовку для роботи в умовах застосування сучасного програмного забезпечення.

Оскільки бюджетне планування тісно пов'язується з бюджетним процесом, важливо зазначити, що у період 2021–2022 рр. при розгляді проєктів бюджетів країни Верховною Радою України терміни розгляду у порівнянні з 2020 роком різко зростали, як і зростала загальна тривалість щодо розгляду і підписання закону про Державний бюджет України, а вже в останні роки тривалість розгляду проєкту

бюджету Верховною Радою стабілізувалась на середньому періоді п'ятдесяти днів.

Загалом же, процедури формування проєктів, їх розгляд та прийняття у вигляді закону про державний бюджет на відповідний бюджетний рік проводяться із дотриманням відповідного регламенту та визначених законодавством термінів. Принаймні, підготовка та щорічне подання Кабінетом Міністрів України проєкту закону про державний бюджет здійснюється вчасно – 14 чи 15 вересня. Це, звичайно, крайній граничний термін, але певною мірою вже стало традицією – подавати проєкт бюджету в останній, окреслений чинним бюджетним законодавством, день [13].

Позитивною ознакою можна хіба що вважати те, що кількість внесених до проєкту закону, зокрема, на 2023 рік змін, зменшилась (при чому майже в чотири рази), так само як і зменшились обсяги коригувань щодо показників доходів бюджету.

Стосовно таких джерел доходів як надходження від органів державного управління та надходження від ЄС, урядів інших держав, міжнародних організацій та донорських установ, слід зазначити різкі коливання планових та фактичних показників. Враховуючи надзвичайні умови та фіскальні ризики, пов'язані із подвійним тиском на публічні фінанси через значне скорочення бази оподаткування та різке зростання витрат на оборону і соціальний захист населення в умовах війни, такі коливання є об'єктивними. З іншого боку, це вказує на зростання залежності від зовнішніх для економіки України джерел доходів і додатково потребує дотримання ще більш високої платіжної дисципліни та забезпечення цільового використання коштів, отриманих з таких джерел.

Таким чином, у бюджетному плануванні необхідно не лише дотримуватись бюджетних строків, а й якісно розробляти показники бюджетів як за доходами, так і за видатками та кредитуванням.

Висновки. Отже, бюджетне планування займає центральне місце в фінансовому плануванні країни, як провідному складнику державного управління, й тісно пов'язується з показниками бюджетів територіальних громад. У процесі бюджетного планування аналізуються кількісні та якісні показники окремих бюджетних програм, що дає змогу враховувати пропозиції стосовно зміцнення доходної частини бюджету країни та забезпечення необхідним обсягом фінансових ресурсів для виконання законодавчо визначених функцій. В процесі бюджетного планування забезпечуються необхідні фінансові пропорції щодо економічного і соціального розвитку разом

із створенням належного фінансового базису для надання соціальних послуг коштами державного та місцевих бюджетів.

Розвиток бюджетного планування в Україні підтверджується чинним нормативно-правовим законодавством в системі бюджету, а головне – сучасним документом середньострокового бюджетного планування – Бюджетною декларацією, що визначає засади бюджетної політики та бюджетні показники при формуванні проєктів державних і прогнозів місцевих бюджетів на середньостроковий період та є основою формування довгострокових прогнозних параметрів бюджетів на перспективу в напрямку забезпечення сталого економічного розвитку України.

Вважаємо, що бюджетне планування в нових економічних умовах післявоєнного часу

слід розглядати як комплекс теоретико-методологічних засад, дієвих методів та організаційно-технічних заходів, що згідно норм бюджетного законодавства, реалізується відповідними органами влади на провідних стадіях бюджетного процесу для всебічного обґрунтування і визначення на кожний бюджетний період реалістичних обсягів доходів, видатків та кредитування в системі бюджетів України. Головна мета бюджетного планування полягає у забезпеченні проведення збалансованої за всіма складовими щодо завдань і пріоритетів бюджетної політики системи заходів стосовно формування і використання бюджетних коштів в напрямку сприяння соціально-економічному розвитку України в контексті реалізації Цілей Сталого Розвитку.

Бібліографічний список

1. Богдан Т. Оновлення системи фіскальних правил в Європейському Союзі та перспективи їх реформування в Україні. *Фінанси України*. 2023. № 1. С. 48–64. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2023.01.048>
2. Вдовічен А., Чорновол А., Табенська Ю. Бюджетне планування в умовах інституційних перетворень. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2021. № 1. С. 90–100. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=Vknuteu_2021_1_9
3. Пріоритети розвитку фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів: монографія / Л. Л. Гриценко, І. М. Боярко, Т. А. Васильєва та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук Л. Л. Гриценко. Суми : Сумський державний університет. 2021. 379 с.
4. Дем'янишин В., Лободіна З., Горин В., Дем'янишин В. Методологічні підходи до дослідження державних фінансових ресурсів та фінансової безпеки суб'єктів господарювання в умовах реформування управління публічними фінансами. *Світ фінансів. Розділ: Публічні фінанси*. 2023. №. 1 (74). С. 31–47. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/issue/view/102>
5. Тарасюк М. Бюджетне планування в Україні. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2018. № 2. С. 19–31. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=Vknuteu_2018_2_3
6. Чугунов І. Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку: монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с. DOI: <https://doi.org/10.31617/m.knute.2021-109>. URL: <https://knute.edu.ua/file/MjkwMjQ=/e9118905754968372580947814709dfd.pdf>
7. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку. Україна». КМУ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>
8. Аналіз державних стратегічних документів України щодо врахування адаптованих для України Цілей Сталого Розвитку до 2030 року: Резюме аналітичної доповіді. Київ : Інститут суспільно-економічних досліджень. 2017. 20 с. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/64d4fc7b853b3ecb97c77eb3ba28988117dcd32e842aa055bc802d28dffce79.pdf>
9. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента від 30.09.19. № 722 / 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
10. Про схвалення Бюджетної декларації на 2025–2027 роки: Постанова КМУ від 28.06.24. № 751. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhhvalennia-biudzhethnoi-deklaratsii-na-20252027-roky-a751>
11. Відкриті дані про бюджет. Платформа Openbudget. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
12. Держкомстат України. Національні рахунки. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/nac_r.htm
13. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.10.10. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
14. Економічна теорія. Практикум: навч. посіб. / Базилюк А. В., Дерій Ж. В., Концева В. В., Хоменко І. О. Київ : ЦУЛ, 2022. 312 с.
15. Хоменко І. О., Горобінська І. В., Шаргородський І. С. Податкове навантаження суб'єктів господарювання як об'єкт державного регулювання. *Науковий вісник Полісся*. 2021. № 1 (22). С. 102–113.
16. Хоменко І. О., Порицька А. О. Управління бюджетним дефіцитом в сучасних умовах. *Економіка та управління на транспорті*. Київ: НТУ, 2018. Вип. 6. С. 160–166.

17. Холодницька А. В., Кичко І. І., Дерій Ж. В. Впровадження принципів циркулярної економіки в контексті розвитку України на засадах сталості. *Проблеми і перспективи економіки і управління*. 2024. № 3 (39). С. 29–37.
18. Кичко І. І. Ретроспективний аналіз бюджетної політики у контексті бюджетного регулювання особистих потреб населення. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2009. С. 36–40.

References

1. Bohdan T. (2023). Onovlennia systemy fiskalnykh pravyl v Yevropeiskomu Soiuzi ta perspektyvy yikh reformuvannia v Ukraini. *Finansy Ukrainy*. № 1. S. 48–64. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2023.01.048>
2. Vdovichen A., Chornovol A., Tabenska Yu. (2021). Biudzhette planuvannia v umovakh instytutitsiinykh peretvoren. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*. № 1. S. 90–100. Available at: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=Vknuteu_2021_1_9
3. Priorytety rozvytku finansovoi systemy Ukrainy v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv: monohrafiia / L. L. Hrytsenko, I. M. Boiarko, T. A. Vasylieva ta in.; za zah. red. d-ra ekon. nauk L. L. Hrytsenko. Sumy: Sumskyi derzhavnyi universytet. 2021. 379 s.
4. Demianyshyn V., Lobodina Z., Horyn V., Demianyshyn V. (2023). Metodolohichni pidkhody do doslidzhenia derzhavnykh finansovykh resursiv ta finansovoi bezpeky subiektiv hospodariuvannia v umovakh reformuvannia upravlinnia publichnymy finansamy. *Svit finansiv. Rozdil: Publichni finansy*. № 1 (74). S. 31–47. Available at: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/issue/view/102>
5. Tarasiuk M. (2018). Biudzhette planuvannia v Ukraini. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*. № 2. S. 19–31. Available at: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=Vknuteu_2018_2_3
6. Chuhunov I. Ya. (2021). Biudzhette stratehiia suspilnoho rozvytku : monohrafiia. Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t. 532 s. DOI: <https://doi.org/10.31617/m.knute.2021-109>. Available at: <https://knute.edu.ua/file/MjkwMjQ=/e9118905754968372580947814709dfd.pdf>
7. Natsionalna dopovid “Tsili staloho rozvytku. Ukraina”. KМУ. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>
8. Analiz derzhavnykh stratehichnykh dokumentiv Ukrainy shchodo vrakhuvannia adaptovanykh dlia Ukrainy Tsilei Staloho Rozvytku do 2030 roku: Reziiume analitychnoi dopovidi. Kyiv: Instytut suspilno-ekonomichnykh doslidzhen. 2017. 20 s. Available at: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/64d4fc7b853b3ecb97c77eb3ba28988117dcd32e842aa055bc802d28dffce79.pdf>
9. Pro tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku: Ukaz Prezydenta vid 30.09.19. № 722 / 2019. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
10. Pro skhvalennia Biudzhetnoi deklaratsii na 2025–2027 roky: Postanova KМУ vid 28.06.24. № 751. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-biudzhetnoi-deklaratsii-na-20252027-roky-a751>
11. Vidkryti dani pro biudzhete. Platforma Openbudget. Available at: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
12. Derzhkomstat Ukrainy. Natsionalni rakhunky. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/nac_r.htm
13. Biudzhetni kodeksi Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 08.10.10. № 2456-VI. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
14. Ekonomichna teoriia. Praktykum: navch. posib. / Bazyliuk A. V., Derii Zh. V., Kontseva V. V., Khomenko I. O. Kyiv: TsUL, 2022. 312 s.
15. Khomenko I. O., Horobinska I. V., Sharhorodskyi I. S. (2021). Podatkove navantazhennia subiektiv hospodariuvannia yak obiekt derzhavnoho rehuliuвання. *Naukovyi visnyk Polissia*. № 1 (22). S. 102–113.
16. Khomenko I. O., Porytska A. O. (2018). Upravlinnia biudzhetnym defitsytom v suchasnykh umovakh. *Ekonomika ta upravlinnia na transporti*. Kyiv: NTU, Vyp. 6. S. 160–166.
17. Kholodnytska A. V., Kychko I. I., Derii Zh. V. (2024). Vprovadzhennia pryntsyviv tsyrkuliarnoi ekonomiky v konteksti rozvytku Ukrainy na zasadaakh stalosti. *Problemy i perspektyvy ekonomiky i upravlinnia*. № 3 (39). S. 29–37.
18. Kychko I. I. (2009). Retrospektyvnyi analiz biudzhetnoi polityky u konteksti biudzhetnoho rehuliuвання osobystykh potreb naseleennia. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu*. S. 36–40.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2025

Inna Khomenko

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Marketing, PR-technologies and Logistics,
Chernihiv Polytechnic National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0839-4636>

Lyudmyla Babych

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Audit,
National Transport University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1602-929X>

Serhii Davydenko

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management and Business Administration,
State Tax University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0888-1941>

BUDGET PLANNING AS A TOOL OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE CONTEXT OF ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE

The article is devoted to improving budget planning in the direction of comprehensive substantiation of scientific approaches and budgetary means for their practical application in the conditions of uncertainty of the current situation regarding the possibilities of urgent economic recovery and ensuring a normal environment for sustainable development of the economy of Ukraine. **The objective** of the article is to form scientific and theoretical foundations of budget planning in the context of ensuring sustainable development of Ukraine in the post-war period. **Research methods** include of comparison, abstraction, analysis and synthesis, grouping, graphic interpretation. **Results.** During the study, the dynamics of the level of GDP redistribution through the Consolidated Budget and the nominal growth of GDP and revenues of the Consolidated Budget of Ukraine during 2014–2024 were analyzed. An assessment of the structure of revenues and expenditures of the Consolidated Budget of Ukraine was carried out. It was established that in order to mobilize its own financial sources and ensure the effective functioning of public finances on this basis, the priority direction of state regulation should be the development of effective measures to improve budget planning. Given the identified priority areas, the main tasks for improving budget planning in Ukraine have been identified. In particular, the following should be considered the main ones: the use of a flexible system of fiscal guidelines in wartime and post-war conditions; ensuring effective balancing of the defense, social and economic functions of the state through budget planning; improving approaches to forecasting and planning individual income items, primarily from budget-forming taxes of local budgets. The **scientific novelty** of the work lies in the systematization and definition of the essence, main goal and role of budget planning as an effective management tool used at the leading stages of the budget process to coordinate budget resources and the goals of sustainable development of the country. The **practical significance** of the results obtained lies in the fact that the provisions and conclusions of the work can be used to substantiate management decisions when planning state and local budgets, in teaching public finance disciplines, and in conducting scientific research on the issues of budgeting and sustainable development.

Keywords: budget planning, public administration, financing, budget, public finances, sustainable development.